

דרשת שבת הגדול תשפ"ד לכו נרננה, רעננה כורך

שבת שלום.

בשנה שעברה נושא הדרשה היה המרור. אמרתי אז, שחשבתני שאין הרבה מה לומר על הנושא, ולכן אדבר על המרור, הכורך והחרוסת. אך גיליתי שעניין המרור הוא לא פשוט ולא קצר כלל ועיקר, ולכן דיברתי עליו בלבד. השנה נעבור לסימן הבא אחרי המרור והוא הכורך, והוא נושא מורכב מאוד, עם שאלות שלא תמיד קל לענות עליהן.

נתחיל מן ההגדה של פסח. לאחר אכילת המרור כתוב (מצוטט מויקיטקסט):

כָּל אֶחָד מֵהַמַּסְבִּים לֹקַח כֹּזֵית מִן הַמִּצָּה הַשְּׁלִישִׁית עִם כֹּזֵית מְרוֹר וְכוֹרֵכִים יַחַד, אוֹכְלִים בְּהִסְבָּה וּבְלֵי בְרָכָה. לִפְנֵי אֲכֹלוֹ אוֹמֵר [ויש נוהגים לומר לאחר האכילה]. זָכַר לְמִקְדָּשׁ כְּהִלָּל. כִּן עָשָׂה הַלֵּל בְּזִמְנֵי שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ הַזֶּה קָדִים: הָיָה כּוֹרֵךְ פֶּסַח מִצָּה וּמְרוֹר וְאוֹכֵל בְּיַחַד, לְקָדִים מִה שֶׁנֶּאֱמַר: עַל מִצּוֹת וּמְרוֹרִים יֵאָכְלֶהוּ.

ננסה להבין את הכתוב כאן:

- השיעור שכתוב כאן הוא כזית מצה עם כזית מרור. מדוע אנחנו צריכים לאכול שוב כזית מצה ושוב כזית מרור לאחר שאכלנו אותם קודם?
- מדוע בהסבה?
- מדוע בלי ברכה?
- מופיעים כאן שני מנהגים – לומר את המילים זכר למקדש כהלל וכו' לפני האכילה, או אחר האכילה. מה הסברא של כל אחד מן המנהגים?
- מדוע אנחנו צריכים לומר את המילים הללו?
- ישנם שני נוסחים במילים הללו – היה כורך פסח מצה ומרור, או היה כורך מצה ומרור. מהו הנוסח הנכון?
- הפסוק שאנחנו מצטטים הוא - על מצות ומרורים יאכלהו. הפסוק הזה מופיע בפרשת בעלותך, בדיני פסח שני. כלומר הפסח שעושה כל מי שלא יכול היה לעשות את הפסח הראשון. אך יש פסוק אחר, בפרשת בא - בַּחֲדָשׁ הַשְּׁנִי בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר יוֹם בֵּין הָעֲרֵבִים יַעֲשׂוּ אֹתוֹ, עַל מִצּוֹת וּמְרוֹרִים יֵאָכְלֶהוּ. הפסוק הזה מדבר על הפסח הרגיל. למה אנחנו מצטטים את הפסוק מפסח שני, ולא מן הפסח הרגיל?
- שאלה כללית – מהו הרעיון של כריכת המצה והמרור יחדיו?

כדי להבין את התשובה לכל השאלות הללו, אנחנו צריכים ללמוד סוגיא בגמרא במסכת פסחים. לא ניכנס כאן לפלפולים רבים, שיכולים לעלות מן הסוגיא, אלא ננסה להבין את פשט הדברים, באופן שיסביר לנו את מקור המנהג שלנו.

הגמרא במסכת פסחים קטו. אומרת:

אמר רבינא: אמר לי רב משרשיא בריה דרב נתן, הכי אמר הלל משמיה דגמרא: לא ניכרוך איניש מצה ומרור בהדי הדדי וניכול, משום דסבירא לן: מצה בזמן הזה דאורייתא, ומרור דרבנן, ואתי מרור דרבנן ומבטיל ליה למצה דאורייתא - ואפילו למאן

דאמר מצות אין מבטלות זו את זו - הני מילי דאורייתא בדאורייתא, או דרבנן בדרבנן, אבל דאורייתא ודרבנן - אתי דרבנן ומבטיל ליה לדאורייתא.

כלומר, אומר הלל¹, משמם של האמוראים, שבימינו אסור לאכול מצה ביחד עם מרור. הסיבה לכך היא שהיום אכילת המרור היא מדרבנן בלבד, כי אין לנו קרבן פסח (על כך דיברנו בשנה שעברה), ואילו המצה היא מדאורייתא. כאשר מערבבים שני טעמים, שאחד מהם הוא בחיוב פחות, הוא מבטל את המצווה של החיוב הגדול יותר.²

מאן תנא דשמעת ליה מצות אין מבטלות זו את זו - הלל³ היא. דתניא: אמרו עליו על הלל שהיה כורכן בבת אחת ואוכלן, שנאמר על מצות ומררים יאכלהו. אמר רבי יוחנן: חולקין עליו חביריו על הלל. דתניא: יכול יהא כורכן בבת אחת ואוכלן כדרך שהלל אוכלן - תלמוד לומר על מצות ומררים יאכלהו - אפילו זה בפני עצמו וזה בפני עצמו.⁴

הגמרא אומרת ששיטתו של הלל הזקן⁵ היא לכרוך את המצה והמרור יחדיו, בזמן שבית המקדש היה קיים. לעומתו, חכמים אומרים שאין בזה צורך.

אז כמו מי נפסקה ההלכה? ומה עושים היום? אומרת הגמרא:

השתא דלא איתמר הלכתא לא כהלל ולא כרבנן - מברך על אכילת מצה ואכיל, והדר מברך על אכילת מרור ואכיל, והדר אכיל מצה וחסא בהדי הדדי בלא ברכה, זכר למקדש כהלל.

כלומר, מכיוון שלא נפסקה הלכה ברורה כאחד מן הצדדים, אז אנחנו עושים את שני הדברים, גם אוכלים בנפרד מצה ומרור, וגם ביחד.

מדוע? כאן צריך להתרכז קצת.

גם לפי חכמים וגם לפי הלל הזקן, את המצה צריך לאכול לבד ולא עם המרור, מכיוון שהוא יבטל אותה. לחכמים כי מצוות מבטלות זו את זו, ולהלל, כי מצווה דרבנן מבטלת מצווה דאורייתא.

לאחר שאכלנו מצה, אז אם נאכל מרור עם עוד מצה, אז לדעת חכמים המצה תבטל את המרור, כי המצה היא כבר לא מצווה, והמרור הוא מצווה (מדרבנן). לכן, לדעת חכמים צריך לאכול את המרור בנפרד, כי ממילא הם אומרים שאין חובה לכרוך.

אבל, לדעת הלל צריך לקיים את הכורך, ולשיטתו המצה לא תבטל את המרור, כי מכיוון שיש מצווה לאכול אותם ביחד, הרי שגם המצה וגם המרור הם חיוב באותה הרמה, ולא מבטלים זה את זה.

לכן, מה שאנחנו עושים זה:

לאכול מצה לבד, כדעת חכמים והלל.
אחר כך לאכול מרור לבד, כדעת חכמים
ולבסוף לכרוך מצה עם מרור, כדעת הלל.

לכן אנחנו אומרים – זכר למקדש כהלל.

אך מהיכן למד בכלל הלל לכרוך מצה ומרור? זהו לכאורה פסוק מפורש, המופיע פעמיים בתורה. בפעם הראשונה הוא מופיע בפסח מצרים:

¹ זהו אינו הלל הזקן, אלא אמורא שהיה צאצא שלו (דור עשירי)

² הסברא לא כל כך ברורה. הרב גיגי בשיעורו, מציע שזה משום הזילות של המצווה החשובה יותר להיות ביחד עם המצווה הפחותה.

³ זהו הלל הזקן

⁴ בהמשך יש תיקון גרסא של רב אשי, אך לא ניכנס אליו כאן.

⁵ זה איננו הלל שזכר לעיל, שהיה אמורא, דור עשירי להלל הזקן שהיה תנא.

וְאָכְלוּ אֶת הַבֶּשֶׂר בְּלֵילָה הַזֶּה צָלִי אֵשׁ וּמִצּוֹת, עַל מִרְרִים יֹאכְלֶהוּ: (בא, שמות יב ח)
 ובפעם השניה בציווי על פסח שני:
 בַּחֲדָשׁ הַשְּׁנִי בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם בֵּין הָעֲרֵבִים יַעֲשׂוּ אֹתוֹ, עַל מִצּוֹת וּמִרְרִים יֹאכְלֶהוּ:
 (בהעלותך)

בשני המקרים, מחברת התורה בין קרבן הפסח למצות והמרור.⁶
 מכאן למד הלל שצריך לאכול אותם ביחד.
 חכמים שחלקו עליו הבינו כנראה את הפסוק אחרת. לפי ההסבר שלהם "לאכול על" פירושו
 לאכול את זה עם זה, אבל לא כרוכים ביחד.

ואת מה כורכים? היום ודאי מדובר על מצה עם מרור, אבל מה היה בזמן בית המקדש? על כך
 ישנה מחלוקת:

על מילות הגמרא - אמרו עליו על הלל שהיה כורכן בבת אחת ואוכלן, מפרש רש"י:

פסח מצה ומרור

לעומת זאת, הרמב"ם כאשר הוא מסדר את סדר הלילה, כמו שהיה בזמן בית המקדש (חמץ ומצה
 ח ו-ז) אומר:

ואחר כך כורך מצה ומרור כאחד ומטבל בחרוסת ומברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך
 העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על אכילת מצות ומרורים ואוכלן, ואם אכל מצה בפני
 עצמה ומרור בפני עצמו מברך על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו.

ואחר כך מברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על אכילת
 הזבח ואוכל מבשר חגיגת ארבעה עשר תחלה, ומברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם
 אשר קדשנו במצותיו וצונו על אכילת הפסח ואוכל מגופו של פסח ...

כלומר, לשיטת רש"י כורכים את בשר הפסח עם המצה והמרור⁷, ואילו לשיטת הרמב"ם כורכים
 את המצה עם המרור לבד, ואת הפסח אוכלים לבדו. זהו המקור לשינוי הנוסחאות בהגדה של
 פסח, האם אומרים כן עֲשֵׂה הֲלָל בְּזִמְנֵי שְׁבִיט הַמִּקְדָּשׁ הָיָה קָיָם: הָיָה כּוֹרֵךְ פֶּסַח מִצָּה וּמִרְרֵי וְאוֹכֵל
 בְּיַחַד כְּשִׁיטַת רִש"י, או אומרים הָיָה כּוֹרֵךְ מִצָּה וּמִרְרֵי וְאוֹכֵל בְּיַחַד כְּשִׁיטַת רַמב"ם.
 בהמשך ננסה להבין את הרעיון מאחורי כל אחת מן השיטות.

להבדל שבין שיטת רש"י לשיטת הרמב"ם, יש השלכה למעשה.

הפרי מגדים (או"ח תע"ח משבצות זהב ו-ז) אומר שלפי רש"י אי אפשר באמת לקיים היום כורך,
 כי אין קרבן פסח. לכן לדעתו כל עניין הכורך הוא זכר בלבד, ולא מצווה. לעומת זאת לפי הרמב"ם
 שצריכים לכרוך רק מצה ומרור, אין בעיה לעשות זאת היום, ולא מדובר בזכר בלבד, אלא במצווה
 מדרבנן (לשיטת הלל הזקן) שנועדה לזכר.

אך אפשר לומר שגם לדעת הרמב"ם המצווה היא רק זכר למקדש כהלל, ולא תקנת חכמים. כך
 אומר הרב גיגי ומוכיח את דבריו, וכאן לא נפרט.

לדבר הזה יכולות להיות כמה השלכות הלכתיות:

א. הפסק בדיבור: הטור (או"ח תע"ה) כתב בשם המנהיג:

⁶ כרגע לא נתייחס לניסוח השונה בשני המקרים.

⁷ וכך מוכח גם מנוסחת הירושלמי ירושלמי (חלה א, א): הלל הזקן היה כורך שלשתן כאחת.

הרוצה לקיים מצוה מן המובחר לא יסיח עד שיעשה כריכה כהלל כדי שתעלה לו ברכת מצה ומרור לכריכה כהלל דהא משום דלא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר עבדינן לחומרא כתרוייהו ה"נ לענין ברכה צריכין למיעבד שיעלה לשניהם. כך פסק גם השלחן ערוך.

לעומת זאת הרמב"ם אומר (חמץ ומצה ח ח):

בזמן הזה שאין שם קרבן אחר שמברך המוציא לחם חוזר ומברך על אכילת מצה, ומטבל מצה בחרוסת ואוכל, וחוזר ומברך על אכילת מרור ומטבל מרור בחרוסת ואוכל, ולא ישהה אותו בחרוסת שמא יבטל טעמו, וזו מצוה מדברי סופרים, וחוזר וכורך מצה ומרור ומטבל בחרוסת ואוכלן בלא ברכה זכר למקדש. לפי דעתו, אין עניין לברך על הכורך, ולכן גם לא כתב שצריך להקפיד שלא לדבר. ההבדל ביניהם יכול להיות שאם הכורך הוא מצווה דרבנן, אז יש לברך עליה, אך אנחנו לא מברכים עליה מספק, מהו המרור האמיתי (המרור או הכורך). לכן לא מפסיקים בדיבור, כדי שהברכה שכן ברכנו תחול גם על הכורך. אך אם זה רק זכר, אין עניין של ברכה.

- ב. זה אולי גם ההבדל בין מי שאומר את המילים "זכר למקדש כהלל..." לפני האכילה לבין מי שאומר אחריה. הראשון לא חושש להפסק והשני כן.
- ג. ישנה מחלוקת אם טובלים את הכורך בחרוסת או לא. גם כאן יתכן שזהו השורש – אם זו מצוות מרור, אז טובלים בחרוסת, כמצוות מרור. אם זה רק זכר, אז לא.⁸
- ד. ישנה מחלוקת אם מסבים בכורך או לא. גם כאן אם הכורך הוא מצווה, צריך להסב, מפני המצה. ואם זהו רק זכר, אז לא צריך להקפיד על כך. להלכה, כל אחד ימשיך את מנהגו, ואם אין לו יקבע את המנהג לחומרא או לקולא.

ומדוע אנחנו מזכירים בהגדה את הפסוק העוסק בפסח שני, ולא את זה העוסק בפסח הרגיל? על כך ניתנו תשובות רבות, ומתוכן בחרתי להביא את זו של הנצי"ב מוולוז'ין בפירושו העמק דבר (שמות יב ח):

לפי דבריו, הפסוקים בפסח מצרים מדברים על זמן שבו אפשר לאכול קרבן פסח, ואז הדיבורים בליל הסדר היו בעיקר על הפסיחה. והפסוקים בפסח שני רומזים לזמנים שאי אפשר לאכול בהם פסח. בזמנים אלו, מדגישים יותר את הדיבורים על החיפזון.⁹ לכן אנחנו כנראה מביאים בהגדה שלנו את הפסוקים של פסח שני, כי ההגדה שלנו מדברת על הזמן שבו לא אוכלים פסח.

אחרי שכיסינו פחות או יותר את הצד ההלכתי, ננסה להבין מהו הרעיון המסתתר מאחורי הדעה המחייבת כורך, והדעה שמסתפקת במצוות המצה, המרור והפסח בנפרד. נתחיל בהלל הזקן שהוא אבי הרעיון של הכורך. נזכור שיש שתי גרסאות למה הוא הכורך – מצה ומרור, לפי הרמב"ם, או פסח מצה ומרור, לפי רש"י.

נתחיל בראשונה - מה הרעיון לאכול מצה ומרור כרוכים ביחד?

⁸ הסברא של מי שאומר שלא צריך לטבול בחרוסת יכולה להיות גם אחרת – הטבילה בחרוסת נועדה להפיג את הארס (החריפות) של המרור. אך כאן, המצה כבר עושה את התפקיד הזה, ולכן לא צריך לטבול בחרוסת.

⁹ הוא מסביר את הסיבה לכך בפירושו על דברים טז ג, וכאן לא נאריך.

כאן נראה שהתשובה היא פשוטה. המרור הוא סימן לשעבוד, וכך גם המצה שעליה אמרנו – הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים.

אמנם, בהגדה של פסח, המצה היא לא רק לחמא עניא, אלא גם סימן לגאולה – שְׁלֹא הִסְפִּיק בְּצֶאֱקָם שֶׁל אֲבוֹתֵינוּ לְהַחְמִיץ עַד שֶׁנִּגְלָה עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּגְאָלָם. זה יכול להסביר לנו את דעתם של החכמים החולקים על הלל. יתכן שבסיס המחלוקת שלהם הוא מהי המשמעות העיקרית של המצה – שיעבוד, כמו המרור, או חרות.¹⁰

אבל כאשר אנחנו עוברים לדעתו של רש"י, אנחנו כבר לא בספק. לפי השיטה הזו כורכים את הפסח עם המצה והמרור. המצה היא ספק שיעבוד ספק חרות, אבל הפסח הוא בוודאי חרות, והמרור הוא בוודאי שעבוד, ולכן יש לנו כאן כריכה של חרות עם שעבוד. למה?

להבנת הרעיון נשתמש בפירוש אור החיים (שמות יב ח), שמקצתו הבאנו בשנה שעברה:

זה יגיד שדעת עליון הוא להראות בחינה הגדולה והחירות ואין רשות אחרים עליהם, ולפי זה גם המרורים שיצו ה' הוא לצד כי כן דרך אוכלי צלי לאכול עמו דבר חד כי בזה יערב לחיך האוכל ויאכל בכל אות נפשו.

גם בזה יוכר גודל העריבות כשיקדים לפיו מרורים.

גם מה שהזכיר המצות הוא פרט אשר יכונן חיך אוכל יטעם לו הצלי.

לפי התחלת הפירוש הזה, יש כאן עניין של טעם. כאשר אוכלים מרור ומצה ביחד עם קרבן הפסח, הם מדגישים את טעמו של בשר הקרבן. אך לא מדובר כאן בעניין קולינרי בלבד, אלא גם ברעיון, כמו שממשיך אור החיים לומר:

והנה ג' השריגים יטעימו יחד והוא רומז לג' דברים, הא' הוא הגלות שמררו את חייהם, הב' היא היציאה תיכף ומיד שלא הספיק בצקם להחמיץ במצרים, ג' אשר פסח ה' על בתייהם והוא בחינת הגאולה כי עבר ה' בארץ מצרים ונתק חבל מוסרות העבות שהיו תוקפים בהם שהוא בחינת הבכורה וכמו שפירשתי הענין במקומו (לעיל י"א ה'). ושלת הענינים יחד היו צריכין להיות וזולת א' אין נס בשנים האחרים, שאם לא היה הגלות לא היו משיגים אשר השיגו מהצירוף ומה שבררו, ומה גם לפי מה שכתבנו במקומות אחרים (ויגש מו ג) כי גוי גדול עצמו שהוציא ה' ממצרים הם בחינות ניצוצי הקדושה ששם היתה ושם נמצאת, וסגולת הוצאתה הוא המרור אשר מררו את חייהם, והוא סוד אומרו (קהלת ח') עת אשר שלט האדם באדם לרע לו. ואילו לא היה המהירות שהוציאם ה' היו חוזרים ומשתקעים בוררים ומתבררים, והוא מאמר התנא (הגדה) ואלו לא הוציא וכו' עדיין וכו' והיינו עבדים לפרעה וכו' דכתיב (לקמן יב לט) ולא יכלו להתמהמה, ועיקר הגאולה היא הפסיחה. נמצאת אומר כי שלשתם יחד הם העיקר, ולזה היה הלל מדקדק לכורכם יחד.

לפי דבריו, הכריכה לא נועדה להדגיש רק את הטעם הפיזי, אלא כדי לומר ששלושת המאפיינים של הפסח המצה והמרור, עובדים טוב רק ביחד. הגאולה נצרכת כמובן, אבל גם השיעבוד. השיעבוד הוא זה שגרם לעם ישראל להיות בסופו של דבר טוב יותר. האור החיים, לא מסביר במה, אך אפשר להעלות רעיונות, כיצד קשיים מעצבים את דרכו של האדם ומקדמים אותו. גם המצה, המסמלת את המהירות חשובה, כי לו התהליך של היציאה ממצרים היה ארוך יותר, אולי

¹⁰ מן הצד האחר, ניתן להסביר גם ששני הצדדים מסכימים שהמצה היא חרות, שאו שהמצה היא שעבוד, והם חולקים בשאלה אם כדאי לכוון אותה עם שעבוד אחר. אבל על כך נפרט בדעה הבאה.

היה עם ישראל היה מואס בגאולה ומעדיף להישאר בגלות. לכן, האכילה של הפסח המצה והמרור בכריכה אחת, מדגישה את השילוב ההכרחי בין גלות, גאולה, ויציאה מהירה.

מה יאמרו חכמים, החולקים על הלל הזקן על הרעיון הזה? ? אולי לטעמם דווקא הערבוב בין הרעיונות, עלול להקהות את המשמעות של כל אחד מהם. דווקא אם מתבוננים בכל רעיון בפני עצמו, יכולים להבין אחר כך טוב יותר את השילוב ביניהם.

רעיון דומה לזה, מופיע בהגותו של הרב מרדכי ברויאר. בקצרה נסביר, שכאשר נמצאות סתירות בתורה, הרב ברויאר אינו מנסה לתרץ אותן אלא טוען שהתורה הדגישה בכל אחד מן המקומות רעיון שונה, העומד בזכות עצמו. כך למשל בפרק א' בבראשית נבראים הזכר והנקבה ביחד, בעוד שבפרק ב' בבראשית, הם נבראים בנפרד. במקום לנסות ולתרץ, יאמר הרב ברויאר, שבפרק א' מודגש הרעיון של החשיבות השווה של האיש והאשה, ואילו בפרק ב' מודגשים ההבדלים ביניהם. גם רעיון השוויון נכון, וגם רעיון השונות נכון, ולכל אחד מהם מקום משלו. בפועל, אנחנו משתדלים לחיות חיים מאוזנים בין שני הרעיונות הללו. אבל התורה מדגישה כל אחד מהם בנפרד, כדי שהוא לא יטשטש על ידי האחר.

כך אולי גם אצלנו. החכמים החולקים על הלל יאמרו שחשוב להדגיש את השיעבוד בפני עצמו, ואת החרות בפני עצמה, ורק לאחר הבנה עמוקה ויסודית של כל אחד מהם, נוכל להבין את התהליך של יציאה מחרות לשיעבוד.

בסופו של דבר אנחנו לא בוחרים שיטה אחת, אלא עושים את שתייהן – אוכלים את המצה לבד ואת המרור לבד, ואחר כך כורכים את שניהם ואוכלים ביחד.

נראה שבשנה זו השילוב הזה מקבל גם משמעויות אחרות.

התקשורת מלאה אינסוף ראיונות עם אזרחי ישראל, שבהם הם נשאלים למצב הרוח שלהם היום. יש כאלה המצהירים שהשנה הם לא חוגגים את ליל הסדר או פסח בכלל, ואחרים שאומרים שחוגגים השנה כרגיל.

אינני מתכוון להעביר ביקורת על אנשים, ובפרט כאלו שנפגעו במלחמה הזו, בגופם, או בקרוביהם שנפלו, נפצעו או נחטפו. לא הייתי רוצה להיות במצבם, ואני שמח שלא להבין באמת את מצוקתם.

לכן לא אתייחס לאומרים, אלא רק לאמירה.

ודאי שאיננו צריכים לבטל את הפסח. החג הזה חזק יותר מכל צרותינו, וגם בזמנים שבהם מצבו של עם ישראל היה חמור פי מאה, הוא נחגג עם תקווה לעתיד טוב יותר.

מן הצד האחר, דיברנו על כך כבר פעמים רבות שליל הסדר צריך להיות בסימן של אקטואליה, ולא בסימן של היסטוריה. אנחנו צריכים לחוות את מה שקורה היום, ולא לדבר רק על העבר. לכן, אי אפשר להפטיר כאשתקד, ולהתעלם מן המצב של היום.

אז מה עושים? אם אנחנו צריכים להדגיש גם את העצב וגם את השמחה, אנחנו יכולים לעבוד בשיטת חכמים או בשיטת הלל הזקן.

אנחנו יכולים לעבוד בשיטת חכמים, ולדבר על כל אחד מהם בפני עצמו.

צריך להדגיש מצד אחד את ההשתתפות שלנו בצערן של המשפחות, בצערם של הפצועים, בצערם של החטופים, ובצערם של כל עם ישראל על המצב המורכב והמסובך שאנו נמצאים בו כרגע. אני

הייתי מוסיף גם, ואולי בעיקר, את הצער על הפילוג הקשה שעדיין מרקד ביננו, ואין הכוונה לחילוקי הדעות, אלא לחוסר האפשרות להקשיב איש לרעהו. את הרעיונות הללו ניתן להעביר בדיבור או במעשה. לומר את הדברים בפתירת ליל הסדר, או במקומות המתאימים, או להשאיר כסא ריק וכדומה, כל אחד לפי דרכו והיצירתיות שלו.

מן הצד השני, צריך להדגיש היטב את העובדה שאנחנו נמצאים היום במדינה משלנו, עם ממשלה משלנו, צבא וכוחות בטחון משלנו, ויש כאן כמות יהודים מדהימה, והשגים שאנחנו יכולים להתגאות בהם, בכל התחומים. העובדה שאנחנו כאן כבר עוד מעט 76 שנה במדינה עצמאית היא נס עצום, שאיננו מובן מאליו בשום צורה שהיא. גם את הרעיונות הללו ניתן להעביר בדיבור, בפתירת ליל הסדר או במקומות המתאימים, או במעשה, כמו לשים דגלי ישראל, או סמלי חילות או יחידות בצה"ל וכדומה, כל אחד לפי דרכו והיצירתיות שלו.

ואז ניתן גם לשלב ביניהם ולדבר על כך שהנס של מדינת ישראל בולט הרבה יותר על רקע הגלות הממושכת שהיתה לפניו. ניתן לדבר על כך שמטעויות אפשר ללמוד ולהתקדם, וכך גם ממשברים. ניתן לדבר על כך שרוח ההתנדבות בעם הגיעה לשיאים לא מוכרים דווקא בעקבות הנפילה הגדולה של שמחת תורה, ועוד ועוד, כל אחד לפי השקפתו והיצירתיות שלו.

בצורה כזו, אנחנו חווים את הקושי ואת הגאולה בצורה אקטואלית, כאשר אנחנו מקדישים לכל אחד מהם את מקומו, וגם משלבים ביניהם. כך יהיה הסדר שלנו מרומם, בלי התעלמות מן הצדדים הקשים של השנה הזו.

בדרך כלל אנחנו מסיימים בסיפור מקושר לקמחא דפסחא, אבל השנה הזו היא סיפור בני עצמה. נאמר רק, שכאשר אנחנו מדברים על פדיון שבויים, כוונתנו היום בעיקרה היא לשבויים בעזה. בעניין הזה, בצורה פרטית, אין לאדם פרטי הרבה מה לעשות, מלבד לנסות ולהשפיע על מקבלי ההחלטות, כל אחד לפי המחשבה שלו.

אבל, ישנם גם שבויים מסוג אחר, הנמצאים ביננו בכל שנה, וגם בשנה זו, שבה יוקר המחיה עלה מאוד, והם השבויים במצב כלכלי קשה. בזאת כל אחד מאיתנו יכול לעזור.

המילים הראשונות שאומר הרמ"א בהלכות פסח (אורח חיים תכ"ט א) הן:

ומנהג לקנות חטים לחלקן לעניים לצורך פסח. וכל מי שדר בעיר י"ב חודש צריך ליתן

לזה

אנחנו יכולים לעזור ישירות לנוזקים, או דרך קרן הצדקה שמשקיעה בכל השנה, ובפרט בפסח סכומים נכבדים לעניין.

כך על ידי פדיון השבויים כלכלית, נוכל לעורר רחמי שמים גם על השבויים פיזית, ונתפלל לזכות לראות את כולם שבים במהרה לארצם ולביתם בריאים ושלמים בגוף ונפש.